

ĢENERĀLADVOKĀTA M. POJAREŠA MADURU

[M. POIARES MADURO] SECINĀJUMI,

sniegti 2006. gada 1. februārī¹

1. Lietā *Arduino*² Tiesa izskatīja Itālijas tiesību aktus par advokātu honorāru tarifiem, ņemot vērā EKL 10. un 81. pantu. Saistībā ar šo lietu vēl divas Itālijas tiesas jautā Tiesai par šo tiesību aktu atbilstību konkurences noteikumiem un pakalpojumu sniegšanas brīvības principam.

viņa profesionālajiem pakalpojumiem ITL 1 850 000 apmērā, kas viņam tika samaksāta. Pildot šo pārstāvību, advokāts Čipola *Tribunale di Torino* cēla prasību pret šo pašvaldību. Vēlāk bez advokāta iesaistīšanās notika darījums starp šo pašvaldību un zemes īpašniekiem. Tādējādi Portolēzes kundze ar 1993. gada 27. oktobra notariāli apstiprinātu dokumentu nodeva savu zemes gabalu pašvaldībai.

I — Fakti, atbilstošās tiesību normas un prejudiciālie jautājumi

2. Lietā C-94/04 *Corte d'appello di Torino* [Turīnas Pirmās instances tiesa] (Itālija) 2004. gada 4. februārī un 5. maijā strīdā starp advokātu Čipolu [*Cipolla*] un viņa klienti Portolēzes [*Portolese*] kundzi par viņa honorāriem uzdeva Tiesai jautājumu par valsts tiesiskā regulējuma, ar ko nosaka advokātu honorārus, atbilstību EKL 10., 49. un 81. pantam. 1991. gada martā Portolēzes kundze vērsās pie advokāta Čipolas, lai saņemtu kompensāciju par viņai piederošo zemju aizņemšanu steidzamā kārtā, ko bija nolēmusi Monkaljeri [*Moncalieri*] pašvaldība. Tikšanās reizē advokāts Čipola prasīja savai klientei priekšapmaksu par

3. Ar 1995. gada 18. maija rēķinu Čipola prasīja savai klientei viņam samaksāt kopējo summu ITL 4 125 400 (EUR 2130,38), neskaitot priekšapmaksu. Portolēze apstrīdēja šo summu *Tribunale di Torino*, kas ar 2003. gada 12.–20. jūnija spriedumu uzdeva samaksāt summu ITL 1 850 000 apmērā, bet noraidīja parējās Čipolas prasības. Čipola *Corte d'appello di Torino* iesniedza apelācijas sūdzību pret šo spriedumu, atsaucoties uz advokātu honorāru tarifa piemērošanu, kas izriet no *Consiglio nazionale forense* (Valsts advokātu padome, turpmāk tekstā — “CNF”) 1990. gada 30. marta lēmuma, kas apstipri-

1 — Oriģinālvaloda — portugāļu.

2 — 2002. gada 19. februāra spriedums lietā C-35/99 (*Recueil*, I-1529. lpp.).

nāts ar ministra 1990. gada 24. novembra dekrētu Nr. 392 (turpmāk tekstā — “1990. gada ministra dekrēts”). Saskaņā ar Čīpoles viedokli advokāts un viņa klients nav tiesīgi vienoties par citu samaksu, kas atšķiras no šī tarifa, kas esot obligāti piemērojams.

4. 1933. gada 27. novembra grozītais Karaliskais dekrēts Nr. 1578³, kas kļuvis par 1934. gada 22. janvāra likumu Nr. 36⁴ (turpmāk tekstā — “dekrēts-likums”) regulē advokātu profesiju Itālijā. Saskaņā ar šiem noteikumiem un it īpaši saskaņā ar šī dekrēta-likuma 57. pantu kritērijus, kas nosaka advokātiem un profesionāliem pārstāvjiem tiesā maksājamos honorārus un atlīdzību civillietās, krimināllietās un par ārpustiesas darbu, ik pēc diviem gadiem nosaka CNF. Pēc tam advokātu honorāru tarifs pēc atzinuma saņemšanas no *Comitato interministeriale dei prezzi* (Starpministriju cenu komiteja) un no *Consiglio di Stato* (Valsts Padome)⁵ ir jāapstiprina tieslietu ministram. Dekrēta-likuma 58. pantā paredzēts, ka tā 57. pantā minētos kritērijus nosaka, ņemot vērā strīdu mantisko vērtību, tās tiesas līmeni, kurā iesniegts izskatīšanai strīds, kā arī — krimināllietās — tiesvedību ilgumu. Par katru darbību vai vairākām darbībām tarifs nosaka honorāru maksimālo un minimālo robežu.

5. Saskaņā ar 1942. gada 13. jūnija likuma Nr. 794, kas regulē advokātu profesiju Itālijā, 24. pantu “nevar atkāpties no [...] minimāla-

jiem honorāriem, kurus nosaka tarifs par advokāta pakalpojumiem. Jebkura atkāpes ietveroša vienošanās nav spēkā”. Judikatūra šo principu ir interpretējusi īpaši plaši. Iesniedzējtiesa vēlas noskaidrot, vai šis aizliegums atkāpties no honorāriem, ko paredz advokāta honorāru tarifs, kā to interpretējusi judikatūra, atbilst Kopienu tiesiskajam regulējumam. Saskaņā ar šīs tiesas viedokli iepriekš minētajā spriedumā lietā *Arduino* Tiesa esot spriedusi tikai par tarifa izveidošanu, nevis par šo īpašo jautājumu.

6. Šādos apstākļos *Corte d'appello di Torino* [Turīnas Apelācijas tiesa] nolēma apturēt tiesvedību un uzdot Tiesai šādus prejudiciālos jautājumus:

- “1) Vai EKL 10., 81. un 82. pantā ietvertais Kopienu tiesību konkurences princips ir piemērojams arī juridisko pakalpojumu piedāvājumam?
- 2) Vai minētais princips prasa, lai starp pusēm būtu panākta saistoša vienošanās par advokāta atlīdzību?
- 3) Katrā ziņā vai minētais princips nepieļauj pilnīgu aizliegumu atkāpties no advokātu atlīdzības?

3 — 1933. gada 5. decembra *GIURI* Nr. 281.

4 — 1934. gada 30. janvāra *GIURI* Nr. 24.

5 — Iepriekš minētais spriedums lietā *Arduino*, 6. punkts.

- 4) Vai EKL 10. un 49. pantā ietvertais pakalpojumu sniegšanas brīvības princips ir piemērojams arī juridisko pakalpojumu piedāvājumam?
- 5) Apstiprinošas atbildes gadījumā — vai minētais princips ir saderīgs ar principu par pilnīgu aizliegumu atkāpties no advokāta honorāriem?”

7. Paralēli lietā C-202/04 *Tribunale di Roma* [Romas Pirmās instances tiesa] (Itālija) arī uzdeva Tiesai jautājumu saistībā ar cita šī paša valsts tiesiskā regulējuma aspekta atbilstību EKL 10. un 81. pantam. Pamata prāvā ir šādi fakti. Makrino [*Macrino*] kungam un Kapodartes [*Capodarte*] kundzei ir strīds ar viņu advokātu Meloni, kurš prasa samaksāt honorārus, ko viņi apstrīd. Meloni ir tiesas rīkojums par honorāru samaksu saistībā ar dažiem ārpustiesas pakalpojumiem, kurus advokāts tiem bija sniedzis autortiesību jomā. Honorāru summa tika noteikta, piemērojot likumīgos tarifus par šāda veida pakalpojumiem. Saskaņā ar minēto klientu viedokli viņu advokāta sniegtie pakalpojumi aprobežojās ar tipveida vēstules par apstrīdēšanu nosūtīšanu un ar īsu korespondenci ar pretējās puses advokātu, tādēļ prasītie honorāri esot nesamērīgi saistībā ar sniegtajiem pakalpojumiem.

8. Šiem faktiem piemērojamie tarifi ir noteikti 1993. gada 12. jūnija CNF lēmumā, kas

grozīts 1994. gada 29. septembrī un kas apstiprināts ar ministra 1994. gada 5. oktobra dekrētu Nr. 585 (turpmāk tekstā — “1994. gada ministra dekrēts”)⁶. Advokāta honorāru tarifs attiecas uz trīs veidu pakalpojumiem: honorāriem par juridiskajiem pakalpojumiem civillietās un administratīvajās lietās, honorāriem par juridiskajiem pakalpojumiem krimināllietās un honorāriem par ārpustiesas pakalpojumiem. Saskaņā ar iesniedzējtiesas viedokli iepriekš minētajā spriedumā lietā *Arduino* Tiesa izskatīja tikai jautājumu par juridiskajiem pakalpojumiem un tā nesprieda par Itālijas likumdevēja iespēju noteikt honorārus par ārpustiesas pakalpojumiem.

9. Tādēļ *Tribunale di Roma* nolēma uzdot Tiesai šādu prejudiciālo jautājumu:

“Vai EK līguma 5. un 85. pants (jaunajā redakcijā — EKL 10. un 81. pants) pieļauj, ka dalībvalsts pieņem normatīvos vai administratīvos aktus, kuri, pamatojoties uz profesionālas advokātu organizācijas izstrādātu projektu, apstiprina tarifu, kas nosaka organizācijas locekļu minimālo un maksimālo likmi par pakalpojumiem (tā saukto ārpustiesas darbu), kurus nesniedz tikai profesionālās advokātu organizācijas locekļi, bet kurus var sniegt jebkurš?”

6 — 1994. gada 21. oktobra *GURI* Nr. 247, 5. lpp.

10. 2005. gada 25. oktobrī notika tiesas sēde, kurā bija pārstāvēts Meloni, Itālijas un Vācijas valdības, kā arī Eiropas Kopienų Komisija.

norādīta kā avansa maksājums par atlīdzināmiem pakalpojumiem, ir atzīts spriedumā ar *res judicata* spēku, jo tie nebija apstrīdēti apelācijā.

11. Pirms es uzsāku iesniedzējtiesu uzdoto prejudiciālo jautājumu izskatīšanu pēc būtības, ir jāizskata šo jautājumu pieņemamība, ko lietā C-94/04 apstrīd Čipola un Vācijas valdība, bet lietā C-202/04 — Meloni un Itālijas valdība.

14. No pastāvīgās judikatūras izriet, ka prejudiciālā jautājuma atbilstību, pirmkārt, nosaka iesniedzējtiesa⁷. Tiesa jautājumu šī iemesla dēļ var paziņot par nepieņemamu tikai tad, ja ir acīmredzami, ka tas nav atbilstošs, vai ja uzdotajam jautājumam nav nekādas saistības ar prāvas priekšmetu.

II — Prejudiciālo jautājumu pieņemamība

12. Čipola uzskata, ka *Corte d'appello di Torino* uzdotie jautājumi nav pieņemami, jo, pirmkārt, tie nav būtiski pamata strīda atrisināšanai un, otrkārt, tiem ir teorētisks raksturs.

15. Taču pamata prāvā jautājumam par to, vai pirmā summa, ko kliente samaksāja savam advokātam, ir kopējais maksājums par tai sniegtajiem pakalpojumiem, ir nozīme pamata prāvas iznākumā, jo atbilde uz šo jautājumu nosaka, vai vienošanās starp advokātu un viņa klientu par honorāriem ņem virsroku pār advokāta honorāru tarifu.

13. Ar pirmo iebildumu par nepieņemamību Čipola uzskata, ka piemērojamās valsts tiesības neprasa valsts tiesai, lai tā izvērtē, vai pastāv vienošanās starp advokātu un viņa klientu un vai tā ir likumīga, kas ir pretēji tam, kas ir izklāstīts iesniedzējtiesas lēmumā. Prasītāja pamata prāvā uzskata, ka tas, ka nepastāv vienošanās starp advokātu un viņa klientu un klienta veiktā samaksa nav

16. Otrkārt, Čipola izvirza argumentu par uzdotā jautājuma teorētisko raksturu. Viņš uzskata, ka starp advokātu un viņa klientu noslēgtas vienošanās spēkā esamību var

7 — 1990. gada 18. oktobra spriedums apvienotajās lietās C-297/88 un C-197/89 *Dzodzi* (*Recueil*, I-3763. lpp., 33. un 34. punkts), 1997. gada 17. jūlija spriedums lietā C-28/95 *Leur-Bloem* (*Recueil*, I-4161. lpp., 24. punkts) un 2003. gada 30. septembra spriedums lietā C-167/01 *Inspire Art* (*Recueil*, I-10155. lpp., 43. punkts).

izvērtēt vienīgi tad, ja ir pierādīts, ka šāda vienošanās pastāv, taču tas nav šis gadījums. Tādējādi, viņaprāt, *Corte d'appello di Torino* uzdotie jautājumi ir pielīdzināmi lūgumam sniegt konsultatīvu atzinumu.

17. Nav šaubu, ka Tiesai nav pienākuma sniegt vispārējas piezīmes par teorētiskiem jautājumiem⁸. Pamata prāvas mērķis tomēr ir noteikt, vai lietas dalībniekiem ir iespējams noslēgt vienošanos par honorāriem, vai arī tos nosaka, vienīgi piemērojot advokāta honorāru tarifu. Tā kā iesniedzējtiesas uzdots jautājums attiecas uz šo punktu, tas nav jāuzskata par teorētisku.

18. Ciktāl ir konstatēts, ka minētās tiesas uzdots jautājums nav teorētisks, Tiesai nav jālemj par valsts procesuālajiem noteikumiem, kas piemērojami šai prāvai.

19. Pēdējo iebildumu izvirzīja Komisija un Vācijas valdība, kas savos rakstveida apsvērumos lietā *Cipolla* norādīja, ka pamata prāvā apstrīdētajai faktiskajai situācijai nav pārrobežu elementa. Tādu pašu piezīmi var

izteikt arī attiecībā uz lietu *Macrino* un *Capodarte*. Vispirms saistībā ar valsts iekšējo situāciju var rasties jautājums par EKL 49. panta piemērojamību, kura mērķis ir nepieļaut pakalpojumu sniegšanas brīvības ierobežojumus starp dalībvalstīm, un tātad par valsts tiesas uzdotā jautājuma pieņemamību. Tomēr, atbildot uz jautājumu, kas bija saistīts ar preču brīvību atvēršanu, Tiesa sprieduma lietā *Guimont*⁹ 23. punktā ir norādījusi, ka pat tad, ja faktiskā situācija ir tikai valsts iekšējā situācija, nevar uzskatīt, ka prasītā Kopienas tiesību interpretācija valsts tiesai nebūs vajadzīga, jo “ši atbilde tai tomēr var būt lietderīga gadījumā, kad tās valsts tiesības tādā tiesvedībā, kāda ir šajā lietā, noteic, ka valsts ražotājam ir jābūt tādām pašām tiesībām, kādas citu dalībvalstu ražotāji gūst no Kopienas tiesībām tādā pašā situācijā”. Šī judikatūra tika piemērota arī spriedumā lietā *Anomar* u.c.¹⁰, kurā arī iesniedzējtiesas uzdotie jautājumi attiecās uz pakalpojumu sniegšanas brīvību. Kaut gan *Corte d'appello di Torino* jautājumi bija uzdoti saistībā ar prāvu, kurai nebija pārrobežu elementa, valsts tiesa pamatoti varēja uzskatīt, ka atbilde būs noderīga tad, ja Itālijas tiesību akti uzlikts pienākumu piemērot Itālijas pilsoņiem tās priekšrocības, kas Kopienas tiesību aktos paredzētas citu dalībvalstu pilsoņiem¹¹. Turklāt iesniedzējtiesas minētā konkurences tiesību piemērošanas joma ir īpaši plaša, jo to ir iespējams attiecināt uz ikvienu konkurences ierobežojumu, kas skar

8 — 1981. gada 16. decembra spriedums lietā 244/80 *Foglia* (*Recueil*, 3045. lpp., 18. punkts), 1995. gada 15. jūnija spriedums apvienotajās lietās no C-422/93 līdz C-424/93 *Zabala Erasun* u.c. (*Recueil*, I-1567. lpp., 29. punkts) un 2004. gada 5. februāra spriedums lietā C-380/01 *Schneider* (*Recueil*, I-1389. lpp., 22. punkts).

9 — 2000. gada 5. decembra spriedums lietā C-448/98 (*Recueil*, I-10663. lpp.).

10 — 2003. gada 11. septembra spriedums lietā C-6/01 (*Recueil*, I-8621. lpp., 41. punkts).

11 — Tas izriet no Itālijas Konstitūcijas 3. panta par vienlīdzības principu, ko 1995. gada 16. jūnija spriedumā Nr. 249 (1995. gada 21. jūnija *GIURI*, 1^a *Corte costituzionale* speciālā sērija Nr. 26) un 1997. gada 30. decembra spriedumā Nr. 443 (1998. gada 7. janvāra *GIURI*, 1^a *Corte costituzionale* speciālā sērija Nr. 1) ir interpretējusi *Corte costituzionale* (Konstitucionālā tiesa).

tirdzniecību starp dalībvalstīm. Advokāta honorāru tarifs, kas ir prejudiciālā jautājuma priekšmets, arī būtu jāizskata saistībā ar EKL 49. pantu, pat tad, ja faktiskā situācija, kā to raksturo minētā tiesa, ir tikai valsts iekšējā situācija, tā tomēr var radīt sekas pakalpojumu sniegšanas brīvībai, atbalstot valsts juridisko pakalpojumu sniegšanu¹².

20. Ņemot vērā esošo judikatūru, ar izvirzītajiem iebildumiem nevar apšaubīt *Corte d'appello di Torino* uzdoto jautājumu pieņemamību.

21. Lietā *Macrino* un *Capodarte* Itālijas valdība un Meloni arī atsaucas uz *Tribunale di Roma* uzdotā jautājuma nepieņemamību.

22. Pirmkārt, tie norāda, ka iesniedzējtiesas uzdotais jautājums esot nepieņemams, jo atbilde neesot vajadzīga pamata prāvas atrisināšanai. Tā kā puses nebija noslēgušas vienošanos par advokāta honorāru tarifu, tiesai tā summa būtu jānosaka, piemērojot Itālijas Civilkodeksa (*Codice civile*)

2233. pantu neatkarīgi no advokāta honorāru tarifa¹³. Tomēr, kā tas ticis izklāstīts iesniedzējtiesas lēmumā, izskatāmais strīds attiecas uz Meloni sniegto pakalpojumu apmaksu, par ko Meloni saņēma tiesas rīkojumu par samaksu, pamatojoties uz advokāta honorāru tarifu par ārpustiesas pakalpojumiem, un kura summu apstrīd viņa klienti. Tātad šķiet, ka šim jautājumam par advokāta honorāru tarifa par ārpustiesas pakalpojumiem likumību attiecībā uz Kopienu tiesībām ir saikne ar minēto prāvu.

23. Turklāt Itālijas valdība apstrīd iesniedzējtiesas uzdotā jautājuma svarīgumu, ņemot vērā, ka pamata lietā nav runas ne par kādu pret konkurenci vērstu rīcību nedz tarifa izstrādes gaitā, kā tas tika norādīts iepriekš minētajā spriedumā lietā *Arduino*, nedz saimnieciskās darbības subjektu rīcības dēļ. Šajā sakarā ir jāatgādina, ka sadarbības procesa ietvaros starp valsts tiesu un Kopienas tiesu, kas ir ieviesta ar prejudiciālā nolēmuma tiesvedību, uzdoto jautājumu nozīmīgumu attiecībā pret faktiskajiem apstākļiem un izskatāmajai lietai atbilstošajām tiesību normām nosaka valsts tiesa¹⁴, tādēļ Itālijas valdības iebildumi ir jānoraida.

12 — Attiecībā uz precēm Tiesa šādu argumentāciju piemēroja 1997. gada 7. maija spriedumā apvienotajās lietās no C-321/94 līdz C-324/94 *Pistre* u.c. (*Recueil*, I-2343. lpp., 44. un 45. punkts), ko tā piemēroja arī attiecībā uz pakalpojumiem 1997. gada 5. jūnija spriedumā lietā C-398/95 *SETTG* (*Recueil*, I-3091. lpp.), 1999. gada 29. aprīļa spriedumā lietā C-224/97 *Ciola* (*Recueil*, I-2517. lpp., 11. un 12. punkts), kā arī 2001. gada 8. marta spriedumā lietā C-405/98 *Gourmet International Products* (*Recueil*, I-1795. lpp., 37. un 38. punkts).

13 — *Codice civile* [Civillikums] 2233. pants regulē atbildību par pakalpojumu sniegšanu un nosaka: "atbildību, ja puses par to nav vienojušas un ja to nevar noteikt saskaņā ar spēkā esošajiem tarifiem vai praksi, nosaka tiesnesis pēc tās profesionālās organizācijas uzklaušanās, kuras biedrs ir pakalpojuma sniedzējs" (lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu lietā *Cipolla* tulkojums franču valodā, 3. lpp.).

14 — Skat. iepriekš minētos spriedumus lietās *Dzodzi*, *Leur-Bloem* un *Inspire Art*.

24. Meloni norāda arī, ka iesniedzējtiesa neesot norādījusi precīzus iemeslus, kas tai ir likuši uzdot jautājumu par Kopienu tiesību interpretāciju. Šim argumentam nevar piekrist, tādēļ ka iesniedzējtiesas lēmumā, tieši pretēji, ir pilnīgi skaidri norādīts, kādēļ Kopienu tiesību interpretācija ir lietderīga pamata prāvas atrisināšanai.

25. Šādos apstākļos šķiet, ka ne ar vienu no Meloni vai Itālijas valdības izvirzītajiem argumentiem nav pierādīts, ka lietā *Macrino* un *Capodarte* uzdots jautājums nav pieņemams.

III — Vērtējums

26. Pirmo trīs lietā *Cipolla* uzdoto jautājumu un lietā *Macrino* un *Capodarte* uzdotā jautājuma mērķis ir noteikt iepriekš minētā sprieduma lietā *Arduino* piemērošanas jomu. Šī sprieduma interpretācija ir vajadzīga, lai atbildētu uz jautājumu par ierobežojumiem, ko tas, iespējams, uzliek, pirmkārt, saistībā ar ārpustiesas pakalpojumu iekļaušanu advokāta honorāru tarifā un, otrkārt, par advokātiem un viņu klientiem noteikto aizliegumu noslēgt nolīgumus par atkāpēm no šī tarifa.

27. Šajā sakarā lietā *Macrino* un *Capodarte* Komisija īpaši lūdz Tiesai atgriezties pie iedibinātās judikatūras par EKL 10., 81. un 82. panta piemērošanu, kā arī it īpaši veikt izmaiņas iepriekš minētā sprieduma lietā *Arduino* judikatūrā.

28. Tiesa vienmēr ir izrādījusi piesardzību pret pavērsieniem tiesību interpretācijā, kas iedibināta iepriekšējos spriedumos. Neizvērtējot, vai šie spriedumi bijuši tiesību *precedents*, Tiesa vienmēr ir centīgi ievērojusi iedibinātās judikatūras vadlīnijas. *Res judicata* spēku, ko Tiesa ir atzinusi tās iepriekš pasludinātiem spriedumiem, iespējams saprast kā tādu, kas izriet no nepieciešamības garantēt konsekvenci, vienveidību un tiesisko drošību, kas raksturo ikvienu tiesību sistēmu. Šīs vērtības ir īpaši svarīgas tādā decentralizētā tiesību piemērošanas sistēmā, kāda ir Kopienu tiesību sistēma. To, ka spriedumā lietā *Cilfit* u.c. ir atzīts, ka pienākums uzdot prejudiciālu jautājumu zūd, ja attiecīgo jautājumu Tiesa jau ir interpretējusi¹⁵, un Reglamenta 104. panta 3. punktā paredzēto iespēju izdot rīkojumu, ja "jautājums, kas Tiesai ir nodots prejudiciāla nolēmuma sniegšanai, ir identisks jautājumam, par kuru [tā] jau ir sniegusi nolēmumu", var izprast, tikai ņemot vērā Tiesas

15 — 1982. gada 6. oktobra spriedums lietā 283/81 (*Recueil*, 3415. lpp., 21. punkts).

kā tiesību interpretējamas varu, kas tai paredzēta nākotnē¹⁶. Pat tad, ja Tiesu tās spriedumi nesaista formāli, tos cītīgi ievērojot, Tiesa atzīst, ka tās judikatūras stabilitātei ir nozīme tiesību interpretējamas varas nostiprināšanā un tā palīdz saglabāt vienveidību, konsekvenci un tiesisko drošību Kopienų tiesību sistēmā.

29. Ir taisnība, ka stabilitāte nav un tai nevajadzētu būt absolūtai vērtībai. Tiesa ir arī atzinusi, ka ir svarīgi pielāgot tās judikatūru, lai ņemtu vērā citās tiesību sistēmās jomās vai sociālajā kontekstā, kurā piemērojamas šīs normas, notikušās izmaiņas. Turklāt tā ir piekritusi, ka jauni fakti var pamatot judikatūras pielāgošanu vai izmaiņas tajā. Tomēr Tiesa ir tikai piekritusi piesardzīgi veikt izmaiņas tās agrākajos spriedumos,

nevis radikāli tos mainīt, kā šajā lietā to ieteikusi darīt Komisija¹⁷.

30. Ņemot vērā iepriekš minētā sprieduma lietā *Arduino* neseno pieņemšanu, nozīmi, kāda šai lietai būs uz minēto tiesisko regulējumu, proti, advokāta honorāru tarifu, un, neesot jauniem juridiskiem argumentiem, kurus izvirzītu Komisija, es neuzskatu, ka Tiesai būtu jāveic izmaiņas *Arduino* judikatūrā. Turklāt to iemeslu dēļ, kurus es izklāstīšu turpmāk, es uzskatu, ka šajā spriedumā izteiktais Tiesas viedoklis ir saderīgs ar tiesību interpretāciju, kas atbilst uz jautājumiem, kurus savos secinājumos iepriekš minētajā lietā *Arduino* un lietā *Pavlov* u.c.¹⁸ attiecīgi izvirzījuši ģenerālvokāti Ležē [*Léger*] un Džeikobs [Jacobs] un kuri tiks minēti turpmāk.

16 — Loģika, kas ir pamatā šai sistēmai, ir garantēt Kopienų tiesību vienveidīgu piemērošanu, neprasot, lai valsts tiesas uzdod prejudiciālu jautājumu ik reizi, kad rodas jautājums par Kopienų tiesību interpretāciju, bet arī neaizliedzot šīm tiesām uzdod prejudiciālus jautājumus pat tad, ja Tiesa par tiem jau ir spriedusi. Citādi valsts tiesas nevarētu lūgt Tiesai izdarīt izmaiņas tiesību interpretācijā, ko tā ir veikusi, kas ilgāka laika posmā novestu pie pilnībā negrozāmas judikatūras rašanās atsevišķās tiesību jomās (jo bieži vien Tiesai ir iespēja pārskatīt savu judikatūru tikai tad, ja tai ir uzdots prejudiciāls jautājums). Šāds aizliegums nepastāv pat tajās tiesību sistēmās, kurās precedenta noteikumus piemēro īpaši rūpīgi. Šajā sakarā Reglamenta 104. panta 3. punkts nebūtu jāinterpretē tādejādi, ka tas aizliedz valsts tiesai īpaši lūgt Tiesai izdarīt izmaiņas jau iedibinātā judikatūrā. Protams, Tiesai ir tiesības piekrist šai iespējai vai izdot rīkojumu, piemērojot minēto 104. panta 3. punktu, ar ko tā apstiprina savu judikatūru par konkrēto tiesību jautājumu.

17 — Izņēmums šajā Tiesas nostājā ir atrodams 1993. gada 24. novembra spriedumā apvienotajās lietās C-267/91 un C-268/91 *Keck* un *Mithouard* (*Recueil*, I-6097. lpp.), kurā Tiesa ņēma vērā savas iepriekš iedibinātās judikatūras sekas uz normām, kas piemērojamas sociālajā kontekstā, un uz tiesību sistēmām, kurām tās ir jāsteno. Šī sprieduma 14. punktā Tiesa noteica: "ņemot vērā, ka tirgus dalībnieki aizvien biežāk atsaucas uz [EK] Līguma 30. pantu [jaunajā redakcijā pēc grozījumiem — EKL 28. pants], lai apstrīdētu jebkādu tiesisko regulējumu, kas izpaužas kā to darījumu brīvības ierobežojums, pat tad, ja tas nav vērst uz citu dalībvalstu izcelsmes precēm, Tiesa uzskata, ka ir jāpārskata un jāprecizē judikatūra šajā jomā".

18 — 2000. gada 12. septembra spriedums apvienotajās lietās C-180/98 līdz C-184/98 (*Recueil*, I-6451. lpp.).

A — Valsts pasākumu kontrole, ņemot vērā EKL 10. un 81. pantu

31. EKL 81. pants ir viens no noteikumiem, kas attiecināms uz uzņēmumu rīcību. Šis pants uz valsts pasākumiem ir attiecināms tikai izņēmuma kārtā un tikai saistībā ar dalībvalstu pienākumu lojāli sadarboties, piemērojot Kopienu tiesības. Vēlme saglabāt EK liguma neitralitāti attiecībā uz dalībvalstīm rezervēto kompetenci¹⁹, ja tas to neaizliedz, tomēr paredz ierobežot regulējošo pasākumu kontroli saistībā ar EKL 10. un 81. pantu. Šo abu normu vienlaicīga izmantošana judikatūrā spriedumā lietā *GB-Inno-BM*²⁰ izvirzīja principu īpaši plašā redakcijā: “ja ir taisnība, ka [EK liguma] 86. pants [jaunajā redakcijā — EKL 82. pants] attiecas uz uzņēmumiem, tikpat liela taisnība ir arī tā, ka Līgums uzliek pienākumu dalībvalstīm nepieņemt vai nesaglabāt pasākumus, kas, iespējams, mazinātu šo noteikumu iedarbīgumu”. Šādi noteikts princips dotu iespēju pakļaut konkurences tiesiskajam regulējumam ikvienu valsts pasākumu, kuram būtu konkurenci ierobežojošas sekas. Tomēr Tiesa vēlāk konkrētizēja prasības, kas izriet no EKL 10. un 81. panta, un ierobežoja tās. Saskaņā ar judikatūru šo pantu pārkāpumi ir atzīti tikai divos gadījumos: ja dalībvalsts nosaka pienākumu noslēgt vai atbalsta tādu aizliegto vienošanos noslēgšanu, kas ir pretējas EKL

81. pantam, vai ja tā nostiprina šādu vienošanos ietekmi²¹, vai arī ja tā savam tiesiskajam regulējumam atņem valstisko raksturu, deleģējot privātiem saimnieciskās darbības subjektiem atbildību par tādu lēmumu pieņemšanu, kas ietekmē ekonomiskās intereses²².

32. Šie abi gadījumi ir viegli atšķirami. Pirmajā gadījumā vienošanās starp uzņēmumiem pastāv pirms valsts pasākumiem, kas to apstiprina vai pastiprina. Valsts atbildība rodas no tā, ka ar savu darbību tā pastiprina ar konkurenci nesaderīgo rīcību. Otrajā gadījumā valsts varas deleģēšana privātiem saimnieciskās darbības subjektiem izpaužas tādējādi, ka uzņēmumi pieņem lēmumu, kuram vēlāk tiek piešķirts tiesību normas spēks. Tādējādi EKL 10. un 81. panta mērķis ir izvairīties no tā, ka tikai dokumenta forma liedz tā pakļaušanu konkurences tiesībām. Manuprāt, tas paredz, ka deleģēšana ir jāuztver materiālā formā, pieprasot lēmuma pieņemšanas procesa, kura rezultātā pieņem valsts pasākumus, izvērtējumu. Materiālās deleģēšanas jēdzienā ietver šādus divus gadījumus: pirmkārt, valsts deleģē privātam saimnieciskās darbības subjektam tiesības pieņemt tiesību aktu un, otrkārt, valsts iestāde deleģē privātam saimnieciskās darbības subjektam lēmuma pieņemšanas procesa, kura rezultātā tiek pieņemts tiesiskā regulējuma akts, kontroli. Var uzskatīt, ka valsts ir

21 — 2003. gada 9. septembra spriedums lietā C-198/01 *CIF* (*Recueil*, I-8055. lpp., 46. punkts).

22 — 1987. gada 3. decembra spriedums lietā 136/86 *Aubert* (*Recueil*, 4789. lpp., 23. punkts) un 1998. gada 18. jūnija spriedums lietā C-35/96 Komisija/Itālija (*Recueil*, I-3851. lpp.); iepriekš minētais spriedums lietā *Arduino*, 35. punkts, un 2005. gada 17. februāra rīkojums lietā C-250/03 *Mauri* (Krajums, I-1267. lpp., 30. punkts).

19 — Triantafyllou, D. “Les règles de la concurrence et l’activité étatique y compris les marchés publics”, *Revue Trimestrielle de Droit Européen*, Nr. 1, 1996, 57. lpp., skat. īpaši 64. lpp.

20 — 1977. gada 16. novembra spriedums lietā 13/77 (*Recueil*, 2115. lpp., 31. punkts).

deleģējusi savu varu, ja tās piedalīšanās izpaužas kā formāla dokumenta pieņemšana, kaut gan vispārējo interešu ņemšana vērā ir atkarīga no tā, kādā veidā tiek pieņemti lēmumi. Uzskatot, ka “deleģēšanas” jēdzienā ir ietverti šie abi gadījumi, ir pastiprināta prasība par konsekvenci, kurai ir pakļauta valsts darbība. Šis konsekvences princips garantē, ka, kamēr valsts rīkojas vispārējās interesēs, tās darbība ir pakļauta politiskas un demokrātiskas kontroles mehānismam un, ja tā dažu mērķu īstenošanu deleģē privātiem saimnieciskās darbības subjektiem, tad tie ir jāpakļauj konkurences noteikumiem, kas ir pilnvaru kontroles mehānisms tirgus apstākļos. Turpreti valsts nevar deleģēt privātiem saimnieciskās darbības subjektiem atsevišķas pilnvaras un tos atbrīvot no konkurences noteikumu piemērošanas. Šāda deleģēšanas paplašināta koncepcija ļauj nodrošināt, ka konkurences tiesību neapiemērošana ir saistīta ar pakļaušanu vispārējām interesēm, nevis valsts varas piesavināšanos no privāto saimnieciskās darbības subjektu puses²³.

33. Tādēļ iepriekš minētā judikatūra, bez šaubām, ir jāuztver kā tāda, kas liek paredzēt, kādu mērķi īsteno valsts, lai noteiktu, kurā

brīdī tās darbība būtu jāpakļauj konkurences tiesībām. Ir jāpierāda, vai valsts kā likumdevējas darbībā dominē vēlme aizsargāt vispārējās intereses vai, tieši pretēji — privāto interešu ievērošana ir tāda, ka tā, iespējams, mainītu valsts pasākuma primāro mērķi, kas turpmāk būtu privāto interešu aizsardzība. Privāto saimnieciskās darbības subjektu piedalīšanās likumdošanas procesā, tiesību normas projekta stadijā vai arī darbojoties organizācijās, kurām ir uzdots šo normu izstrādāšana, būtu noteicošā ietekme uz to saturu. Iespējamais risks būtu tāds, ka noteikuma, kas pieņemts tiesiskā regulējuma veidā, vienīgais mērķis būtu aizsargāt atsevišķas privātas intereses kontroles mehānismā, kaitējot vispārējām interesēm²⁴.

34. Nav šaubu, ka nebūtu pamatoti visiem valsts pasākumiem piemērot EKL 10. un 81. pantu. Ģenerālvokātu Džeikobsa un Ležē secinājumos attiecīgi iepriekš minētajās lietās *Pavlov* u.c.²⁵ un *Arduino*²⁶ izteiktās bažas uz to tieši neattiecas, bet tās tomēr skar šo judikatūru. Viņi izvirza divus kritērijus, kas ļauj noteikt, vai valsts pasākumus kontrolē privātie saimnieciskās darbības subjekti. Saskaņā ar ģenerālvokātu viedokli izskatītais pasākums nebūtu EKL 10. un 81. panta pārkāpums, ja, pirmkārt, tā pieņemšanu pamatotu likumīgas vispārējās intereses un ja, otrkārt, dalībvalstis aktīvi uzraudzītu

23 — Ģenerālvokāta Ležē secinājumi iepriekš minētajā lietā *Arduino*, 91. punkts, un ģenerālvokāta Džeikobsa secinājumi lietā *Albany* (1999. gada 21. septembra spriedums lietā C-67/96, *Recueil*, I-5751. lpp.), 184. punkts.

24 — Secinājumu iepriekš minētajā lietā *Arduino* 91. punkts.

25 — 156.–165. punkts.

26 — 86.–91. punkts.

privāto saimnieciskās darbības subjektu piedalīšanos lēmumu pieņemšanas procesā²⁷. Šo kritēriju mērķis ir noteikt, kādā mērā valsts kontrolē privātiem saimnieciskās darbības subjektiem deleģētās pilnvaras. Kaut gan izvirzītie kritēriji ir kumulatīvi, manuprāt, sabiedrisko interešu kritērijs ietver arī otru kritēriju. Tas pat varētu likt Tiesai izvērtēt visus pasākumus, kas, iespējams, samazinātu konkurenci. Varbūt šī iemesla dēļ Tiesa noraidīja šāda kritērija pieņemšanu.

35. Tomēr, manuprāt, bažas, uz ko balstīti ģenerālvokātu priekšlikumi, ir pamatotas. Man šķiet, ka pašreizējā judikatūra ļauj uz to atbildēt. Ir iespējams prātot par to, vai Tiesa kritēriju par valsts uzraudzību nav netieši pieņēmusi, lai pārbaudītu valsts pasākuma raksturu ar likuma spēku, jo tā uz to atsaucas iepriekš minētā sprieduma lietā *Arduino* 10. punktā. Tomēr pastāv šaubas par to, kādā veidā Tiesa novērtē šo kritēriju, tostarp valsts uzraudzības faktisko raksturu, jo tiesību akta formāla kontrole izrādījās nepietiekama²⁸.

36. Salīdzinājums ar ASV pretmonopola tiesībām, kas atzīst valsts rīcības teoriju

(“state action doctrine”) un valsts pasākumus pakļauj tikai ierobežotai kontrolei attiecībā uz konkurences tiesībām, ir līdzīgs mērķis. ASV tiesībās minētā “state action doctrine” ir radusies no ASV Augstākās tiesas sprieduma lietā *Parker* pret *Brown*²⁹, kas izslēdza *Sherman Act* piemērošanu valsts pasākumiem, kas pieņemti, pildot valsts suverēno varu. Kopš šī sprieduma pasludināšanas judikatūra un par konkurenci atbildīgo iestāžu prakse ir ievērojami attīstījusies³⁰. Tādējādi reglamentējošu pasākumu izslēdz no pretmonopola tiesību piemērošanas jomas tikai tad, ja tas izpilda divus kumulatīvus nosacījumus. Pirmkārt, ir prasība par to, ka stridīgais pasākums, kas izraisa konkurences ierobežojumus, ir skaidri formulēts kā valsts pasākums, un, otrkārt, tā īstenošana notiek valsts uzraudzībā.

37. Papildu sarežģījumi rodas tad, ja vienādas jomas attiecīgajās dalībvalstīs regulē dažādos veidos. Kamēr pašregulēšanās pasākumi to izcelsmes dēļ ir pakļauti konkurences tiesībām, tikmēr valsts pasākumi nav pakļauti šīm tiesībām. Praksē Tiesa lietā *Wouters* u.c.³¹ izskatīja tādu profesionālo noteikumu atbilstību EKL 81. pantam, kas aizliedz izveidot daudzdisciplīnu grupas, turpretī iepriekš minētajā spriedumā lietā *Arduino* tā sprieda, ka valsts pasākumam, kas nosaka advokāta honorāru tarifu, nav piemērojams EKL 10. pants, aplūkojot to kopsakarā ar EKL 81. pantu. Vienīgā iespējā garantēt šo

27 — Secinājumu iepriekš minētajā lietā *Pavlov* u.c., 161.–163. punkts.

28 — Secinājumu iepriekš minētajā lietā *Arduino* 106. punkts.

29 — 317 U.S. 341 (1943).

30 — Delacourt, J. un Zywicki, T. “The FTC and State Action: Evolving views on the proper role of government”, *Antitrust Law Journal*, 2005, 72. sēj., 1075. lpp.

31 — 2002. gada 19. februāra spriedums lietā C-309/99 (*Recueil*, I-1577. lpp.).

abu veidu pasākumu konsekventu kontroli attiecībā uz Kopienu tiesībām ir pieņemt kritēriju par efektīvu valsts uzraudzību, kas ietver lēmuma pieņemšanas procesa, kura rezultātā pieņem attiecīgo normu, izskatīšanu.

38. Tomēr šīs lietas atrisināšanai, bez šaubām, nav nepieciešamas izmaiņas judikatūrā, jo pamata prāvā apstrīdētie Itālijas tiesību akti jau tika izskatīti iepriekš minētajā spriedumā lietā *Arduino*. Prāvas fakti, kuru rezultātā tika pieņemts šis spriedums, ir līdzīgi faktiem lietā *Cipolla*. Pēc parastas automašīnas avārijas, ko izraisīja Ardino [*Arduino*] kungs, Desi [*Dessi*] kungs *Pretore di Pinerolo* prasīja zaudējumu atlīdzību, kā arī atmaksāt advokāta izdevumus. Itālijas tiesa piesprieda cietušajam visu prasīto atlīdzību, bet advokāta izdevumu atmaksu noteica zemāku par minimālo tarifa summu, kas minēta 1994. gada ministra dekrētā. Šo spriedumu atcēla Itālijas Kasācijas tiesa, kas uzskatīja, ka šajā gadījumā tarifs noraidīts nelikumīgi, un pārsūtīja lietu uz pirmo tiesas instanci. Šī tiesa uzdeva Tiesai prejudiciālu jautājumu, kura rezultātā tika pieņemts spriedums lietā *Arduino*.

valsts pasākuma pieņemšanu vai pastāvēšanu kā 1994. gada ministra dekrēts. Tiesa nosprieda, ka Itālijas Republika nebija privātiem saimnieciskās darbības subjektiem deleģējusi tiesības regulēt valsts darbību, jo šajā gadījumā CNF iesniedza tarifa projektu tieslietu ministram, kurš bija tiesīgs papildināt šo projektu vai atlikt tā piemērošanu³². Šī sprieduma 10. punktā Tiesa tomēr atsaucās uz valsts uzraudzības tiesību faktisku izpildīšanu, kā rezultātā, piemēram, tika atlikta 1994. gada ministra dekrētā apstiprinātā tarifa piemērošana³³. Tiesas sēdē Itālijas valdība atgādināja, ka 1973. gadā dekrētu par advokātu honorāru tarifa apstiprināšanu pieņēma vienpadsmit mēnešus pēc CNF iesniegtā projekta. Arī 2004. gadā varēja konstatēt valsts uzraudzību lēmuma pieņemšanas procesā, tādēļ ka *Consiglio di Stato* sākotnēji attiecās to apstiprināt, jo uzskatīja, ka tās rīcībā nav visa informācija, kas vajadzīga, lai pieņemtu savu atzinumu par tai iesniegto tarifu projektu. Varētu apgalvot, ka valsts tiesa labāk nekā Tiesa veiktu praktisko vērtējumu. Tomēr Tiesa uzskatīja, ka tās rīcībā bija vajadzīgie fakti, lai pati veiktu šo vērtējumu. Tā kā abās pamata prāvās apstiprinātos honorārus nosaka 1990. un 1994. gada ministra dekrēti, tad šis jautājums no jauna nav jāizskata. Tomēr, ja nākotnē kāda Itālijas tiesa vērsīsies Tiesā ar jautājumu par strīdu, kurš attiecas uz faktiem, kurus regulē vēlāk pieņemts dekrēts, varbūt būtu piemēroti uzdot valsts tiesai pienākumu izskatīt faktisko valsts uzraudzī-

39. Šajā spriedumā Tiesa izskatīja, vai EKL 10. un 81. pants pieļauj vai nepieļauj tāda

32 — Iepriekš minētais spriedums lietā *Arduino*, 41. punkts.

33 — Skat. arī secinājumu iepriekš minētajā lietā *Arduino* 107. punktu.

bu lēmuma pieņemšanas procesā, kura rezultātā tika pieņemts šis dekrēts.

40. Pat tad, ja advokāta honorāru tarifa piemērošana nopietni ierobežo konkurenci advokātu starpā, tomēr, tā kā Tiesa iepriekš minētajā spriedumā lietā *Arduino* konstatējusi, ka šo tarifu noteica valsts un tas neizrietēja no valsts pilnvaru deleģēšanas uzņēmumu grupai, nav šaubu par tā tiesiskumu attiecībā uz EKL 10. un 81. pantu. Turpreti vēl ir jāpārbauda, vai šāds secinājums paliek spēkā, neņemot vērā tarifa piemērošanas jomu. Iesniedzējtiesas uzdotie jautājumi attiecas tieši uz to.

B — Ārpustiesas pakalpojumu iekļaušanas advokāta honorāru tarifa piemērošanas jomā atbilstība Kopienų konkurences tiesībām

41. Ārpustiesas pakalpojumi ir jānošķir no pakalpojumiem, kas sniegti saistībā ar tiesvedību tiesā. 4. panta 1. punkts Padomes 1977. gada 22. marta Direktīvā 77/249/EEK par pasākumiem, kas palīdz advokātiem sekmīgi īstenot brīvību sniegt pakalpojumus³⁴, nošķir darbības saistībā ar klienta pārstāvību un aizstāvību tiesā vai valsts

iestādēs no visām pārējām darbībām. Varētu izvirzīt argumentu par to, ka ārpustiesas juridisko pakalpojumu tirgus atšķiras no juridisko pakalpojumu, kas sniegti saistībā ar tiesvedību tiesā, tirgus. Pirmajā gadījumā ir mazāka informācijas asimetrija starp advokātu un viņa klientu, jo šādu pakalpojumu saņēmēji biežāk vēršas pie advokāta, tādēļ viņi var labāk izvērtēt sniegtā pakalpojuma kvalitāti.

42. Advokāta honorāru tarifa, kas izriet gan no 1990. gada, gan 1994. gada ministra dekrētiem, turklāt ir paredzēti īpaši noteikumi par pakalpojumiem, kas, pirmkārt, sniegti saistībā ar tiesvedību tiesā tiklab civiltiesā, kā administratīvajā tiesā vai krimināltiesā, un, otrkārt, par ārpustiesas pakalpojumiem. Juridiskie pakalpojumi, kas sniegti tiesvedības tiesā ietvaros, tieši skar individuālu piekļuvi tiesai. Praksē juridiskā palīdzība bieži tiek saistīta ar šāda veida pakalpojumiem³⁵.

43. Īpaši neatsaucoties uz ārpustiesas pakalpojumu raksturīgajām īpašībām, Komisija

34 — OV L 78, 17. lpp.

35 — Saskaņā ar 10. pantu Padomes 2003. gada 27. janvāra Direktīvā 2003/8/EK par to, kā uzlabot tiesu pieejamību pārrobežu strīdos, nosakot kopīgus obligātus noteikumus attiecībā uz juridisko palīdzību šādos strīdos (OV L 26, 41. lpp.), juridiskā palīdzība attiecas arī uz ārpustiesas procedūram. "Ja tiesību aktos paredzēts, ka pusēm jāizmanto šādas procedūras, vai tiesa ir devusi strīdā iesaistītajām pusēm rīkojumu par šādu procedūru izmantošanu".

savos rakstveida apsvērumos lietā *Macrino* un *Capodarte*, kā arī tiesas sēdē aizstāvēja tēzi, saskaņā ar kuru būtu jāatgriežas pie Tiesas iepriekš minētajā spriedumā lietā *Arduino* pieņemtā risinājuma, lai konstatētu, ka ar konkurenci ierobežojošu valsts pasākumu tiek pārkāpts EKL 10. un 81. pants, ja vien to nevar pamatot ar vispārējo interešu mērķiem un ja tas nav samērīgs ar šiem mērķiem. Pieņemot šādu nostāju, Komisija pievienojas ģenerāladvokātu Ležē un Džekobsa izvirzītajiem argumentiem, kas minēti šo secinājumu 30. punktā.

44. Iepriekš izklāstīto iemeslu dēļ, manuprāt, iepriekš minētais spriedums lietā *Arduino* neļauj to aplūkot citādi kā izņēmumu, piemērojot EKL 81. pantu, lasot to kopā ar EKL 10. pantu, šāda veida valsts pasākumiem, kaut gan tas rada pastiprinātas ar konkurenci nesaderīgās sekas uz tarifu, kas piemērojams tikai juridiskajiem pakalpojumiem. Šajā spriedumā izdarītie secinājumi balstās uz visa apstrīdētā tiesiskā regulējuma valstisko raksturu, proti, advokāta honorāru tarifu, nevis uz iespējamo ar konkurenci nesaderīgo seku specifisko raksturu, kas ir atkarīgs no attiecīgo juridisko pakalpojumu dažādajiem veidiem.

45. Turpretī valsts tiesai, kad tā interpretē valsts tiesību aktus, un ja tai šajā jomā ir piešķirta diskrecionārā vara, ir pienākums izvēlēties tādu interpretāciju, kas ir pēc iespējas atbilstošāka Kopienų tiesībām un

kas visiespējamāk sasniegs tās mērķus³⁶. No dekrēta-likuma 60. panta izriet, ka tiesa diskrecionārā veidā un bez motivēta lēmuma var noteikt honorāru par ārpustiesas pakalpojumiem minimālās un maksimālās robežas; ar pienācīgi motivētu lēmumu tiesa var neievērot tarifa minimālās un maksimālās robežas³⁷. Tā rezultātā un, lai nepalielinātu tarifa ar konkurenci nesaderīgās sekas, valsts tiesai būs pienākums, cik vien iespējams, izmantot rīcības brīvību, kolidz tai būs jāizšķir strīds par honorāru summu, ko par ārpustiesas pakalpojumiem paredz minētais tarifs.

46. Nobeigumā es iesaku Tiesai atzīt, ka no iepriekš minētā sprieduma lietā *Arduino* izriet, ka ar EKL 81. pantu, aplūkojot to kopsakarā ar EKL 10. pantu, ir saderīgs valsts pasākums, ar ko nosaka advokāta honorāru tarifu pat attiecībā uz ārpustiesas pakalpojumiem, ar nosacījumu, ka šis pasākums ir pakļauts valsts pārraudzībai, un ja tiesas pilnvaras atkāpties no tarifa noteiktās summas interpretētē saskaņā ar Kopienų tiesībām tā, lai ierobežotu minētā pasākuma ar konkurenci nesaderīgās sekas.

36 — Par valsts tiesas pienākumu interpretēt valsts tiesību aktus pēc iespējas atbilstošāk Kopienų tiesībām skat. 1984. gada 10. aprīļa spriedumu lietā 14/83 *Von Colson* un *Kamann* (*Recueil*, 1891. lpp.), 1990. gada 13. novembra spriedumu lietā C-106/89 *Marleasing* (*Recueil*, I-4135. lpp.) un 2004. gada 5. oktobra spriedumu apvienotajās lietās no C-397/01 līdz C-403/01 *Pfeiffer* u.c. (Krājums, I-8835. lpp.).

37 — Itālijas valdības apsvērumos lietā *Macrino* un *Capodarte* minētā interpretācija.

C — *Aizlieguma atkāpties no advokātu honorāra tarifa atbilstība Kopienu konkurences tiesībām*

47. Lietā *Cipolla* uzdots jautājums ir par aizliegumu advokātiem un viņu klientiem atkāpties no advokātu honorāra tarifa, kas izriet no 1994. gada ministra dekrēta. Kā jau es to atgādināju šo secinājumu 5. punktā, saskaņā ar likuma Nr. 794 24. pantu: “nevar atkāpties no [...] minimālajiem honorāriem, kurus nosaka tarifs par advokāta pakalpojumiem. Jebkura atkāpes ietveroša vienošanās nav spēkā”. Tomēr ir jāatzīmē, ka šim aizliegumam ir absolūts spēks tikai starp advokātu un viņa klientu, jo turpretī tiesai ir atļauts atkāpties no šī tarifa³⁸.

48. No iepriekš 45. punktā minētā dekrēta-likuma 60. panta izriet, ka honorārus diskrecionārā veidā nosaka tiesa, ievērojot minimālās un maksimālās robežas. Pieņemot motivētu lēmumu, tiesa turklāt var neievērot tarifa minimālās un maksimālās robežas. Tādas pašas pilnvaras ir tiesai attiecībā uz juridiskajiem pakalpojumiem, kas sniegti saistībā ar tiesvedību tiesā.

49. Ir taisnība, ka jautājums par aizlieguma atkāpties no advokātu honorāru tarifa atbil-

stību EKL 81. un 10. pantam nav īpaši minēts iepriekš minētajā spriedumā lietā *Arduino*. Iespējas atkāpties no minētā tarifa ierobežojuma valsts tiesas interpretācija pastiprinātu šī tarifa ar konkurenci nesaderīgās sekas, ievērojami samazinot cenu konkurenci advokātu starpā. Tādēļ, lai nodrošinātu Kopienas konkurences tiesību lietderīgo iedarbību, valsts tiesai tiesību akti ir jāinterpretē tā, lai šīs ar konkurenci nesaderīgās sekas būtu pēc iespējas mazākas³⁹.

50. Rezultātā es iesaku uz lietā *Cipolla* uzdoto jautājumu atbildēt tā, ka no iepriekš minētā sprieduma lietā *Arduino* izriet, ka ar EKL 81. pantu, aplūkojot to kopsakarā ar EKL 10. pantu, ir saderīgs valsts pasākums, kas aizliedz advokātiem un viņu klientiem atkāpties no advokātu honorāru tarifa, ar nosacījumu, ka pasākums bijis pakļauts faktiskai valsts pārraudzībai un ka tiesas pilnvaras atkāpties no noteiktā tarifa tiek interpretētas atbilstoši Kopienas tiesībām tā, lai ierobežotu šī pasākuma ar konkurenci nesaderīgās sekas.

D — *Advokātu honorāru tarifa atbilstība pakalpojumu sniegšanas brīvības principam*

51. Advokātu sniegtie juridiskie pakalpojumi ir pakalpojumu sniegšana EKL 50. panta

38 — Dekrēta-likuma 60. pants un iepriekš minētā sprieduma lietā *Arduino* 42. punkts.

39 — Iepriekš minētie spriedumi lietās *CIF* un *Pfeiffer* u.c.

izpratnē⁴⁰. EKL 49. pants aizliedz ierobežot dalībvalstu pilsoņiem, kas reģistrēti citā dalībvalstī nekā pakalpojumu saņēmējs, pakalpojumu sniegšanas brīvību. Vispārējā veidā judikatūra ir nosodījusi pakalpojumu sniegšanas brīvības ierobežojumus, kas paredz pakalpojumu saņēmēja pārvietošanu⁴¹ vai tikai pašu pakalpojumu pārvietošanu⁴².

52. EKL 52. panta 1. punkts pilnvaro Eiropas Savienības Padomi pieņemt direktīvas, lai īstenotu noteiktu pakalpojumu liberalizāciju. Uz šāda pamata tika pieņemta Direktīva 77/249. Šīs direktīvas 4. panta 1. punktā īpaši paredzēts, ka darbības saistībā ar klienta pārstāvēšanu tiesvedības procesā vai valsts iestādēs veic katrā uzņēmumā dalībvalstī saskaņā ar nosacījumiem, kuri piemērojami attiecībā uz šajā valstī reģistrētajiem advokātiem, izņemot jebkurus nosacījumus, kas prasa uzturēšanās tiesības šajā valstī vai reģistrāciju šīs valsts profesionālā organizācijā.

53. Saskaņā ar pastāvīgo judikatūru "valsts pieņemti pasākumi, kas var ierobežot vai

padarīt mazāk pievilcīgu Līgumā paredzēto pamatbrīvību īstenošanu", ir ierobežojumi⁴³.

54. Lai noteiktu, vai EKL 49. pants un Direktīva 77/249 pieļauj tādus valsts noteikumus, kas apstrīdēti pamata prāvā, pirmkārt, ir jāpārbauda, vai tie ietver pakalpojumu sniegšanas brīvības ierobežojumu, lai noteiktu, otrkārt, vai to var pamatot ar iemesliem, kas minēti EKL 46. panta 1. punktā, aplūkojot to kopsakarā ar EKL 55. pantu, vai arī to var pamatot ar vispārējām imperatīvām interesēm.

1) Pakalpojumu sniegšanas brīvības ierobežojums

55. Pakalpojumu sniegšanas brīvības princips tāpat kā pārējo brīvību mērķis ir veicināt valsts tirgus atvēršanu, paredzot pakalpojumu sniedzējiem un viņu klientiem iespēju pilnībā izmantot Kopienas iekšējo tirgu. Tas nozīmē, ka vienlaicīgi tiek atļauts šiem pakalpojumu sniedzējiem veikt starpvalstu darbības un patērētājiem tiek dota pieeja pakalpojumiem, kurus sniedz citās dalībval-

40 — 1974. gada 3. decembra spriedums lietā 33/74 *Van Binsbergen* (*Recueil*, 1299. lpp.).

41 — Šajā sakarā skat. 1984. gada 31. janvāra spriedumu apvienotajās lietās 286/82 un 26/83 *Luisi un Carbone* (*Recueil*, 377. lpp., 16. punkts).

42 — 1991. gada 25. jūlija spriedums lietā C-288/89 *Collectieve Antennevoorziening Gouda* (*Recueil*, I-4007. lpp.). 1994. gada 5. oktobra spriedums lietā C-23/93 *TV10* (*Recueil*, I-4795. lpp.) un 1995. gada 10. maija spriedums lietā C-384/93 *Alpine Investments* (*Recueil*, I-1141. lpp., 21. punkts).

43 — 1995. gada 30. novembra spriedums lietā C-55/94 *Gebhard* (*Recueil*, I-4165. lpp., 37. punkts) un 2000. gada 3. oktobra spriedums lietā C-58/98 *Corsten* (*Recueil*, I-7919. lpp., 33. punkts). Skat. arī 2004. gada 13. jūlija spriedumu lietā C-429/02 *Bacardi France* (Krajums, I-6613. lpp., 31. punkts).

stīs reģistrēti pakalpojumu sniedzēji. Tādējādi pakalpojumu sniegšanas brīvība ir daļa no “dalībvalstu pilsoņu pamatstatusa”⁴⁴, kas radies no Eiropas pilsonības, kuras starpvalstu dimensiju tas simbolizē.

56. Šā mērķa īstenošanai dalībvalstīm ir jāņem vērā pasākumu, kurus tās veic, lai regulētu savu valsts tirgu, radītā ietekme uz citās dalībvalstīs reģistrētu pakalpojumu sniedzēju brīvu pakalpojumu sniegšanu. Šajā sakarā tā nav tikai diskriminācija pilsonības dēļ, kas ir aizliegta, bet ir aizliegta arī diskriminācija, kas starpvalstu darbības veikšanai uzliek papildu izmaksas vai traucē citās dalībvalstīs reģistrētu pakalpojumu sniedzēju piekļuvi valsts tirgum⁴⁵.

57. Līdzīgā kontekstā var izvērtēt visas četras brīvības. Preču brīvas aprites jomā spriedumā lietā *Deutscher Apothekerverband*⁴⁶ Tiesa nosodīja valsts pasākumu tā iemesla dēļ, ka tas bija nelabvēlīgāks pret aptiekām, kas atradās ārpus Vācijas teritorijas, nekā pret tām, kas atradās Vācijā, tādējādi atņemot tām, kas atrodas ārpus Vācijas teritorijas,

iespēju piekļūt Vācijas tirgum. Arī spriedumā lietā *CaixaBank France*⁴⁷, kas attiecās uz brīvību veikt uzņēmējdarbību, bija atsauce uz kritēriju par piekļuvi tirgum. Līdzīgs viedoklis tika piemērots pakalpojumu sniegšanas jomai iepriekš minētajā spriedumā lietā *Alpine Investments*⁴⁸. Tiesa arī sprieda, ka tāds valsts tiesiskais regulējums, kurā tika noteikts nelabvēlīgāks regulējums pret ienākumiem no kapitāla, kam nav Somijas izcelsmes, nekā pret dividendēm, ko izmaksā Somijā dibinātas sabiedrības, ierobežo kapitāla brīvu apriti⁴⁹.

58. Visos šajos spriedumos pieņemtā kopējā vadlīnija, manuprāt, ir tāda, ka pārvietošanās brīvības ierobežojumu rada jebkura valsts politika, kuras rezultātā attieksme pret starpvalstu situācijām ir nelabvēlīgāka par attieksmi pret tīri valstiskām situācijām⁵⁰. Izņemot šo atkāpi, dalībvalstis var brīvi regulēt ekonomisko darbību savā teritorijā, jo brīvas aprites īstenošanas mērķis nav saskaņot valsts tiesisko regulējumu⁵¹.

44 — 2001. gada 20. septembra spriedums lietā C-184/99 *Grzelczyk* (*Recueil*, I-6193. lpp.).

45 — Skat. manu 2005. gada 7. aprīļa secinājumu lietā *Marks & Spencer* (2005. gada 13. decembra spriedums lietā C-446/03, *Krājums*, I-10837. lpp.) 37.–40. punktu.

46 — 2003. gada 11. decembra spriedums lietā C-322/01 (*Recueil*, I-14887. lpp., 74. punkts).

47 — 2004. gada 5. oktobra spriedums lietā C-442/02 (*Krājums*, I-8961. lpp., 12. punkts).

48 — Iepriekš minētā sprieduma 38. punktā ir norādīts, ka attiecīgais aizliegums “var tieši iespaidot pieeju pakalpojumu tirgum citās dalībvalstīs”. Savu secinājumu iepriekš minētajā lietā *Bacardi France* 59. punktā ģenerāladvokāts Ticano [*Tizzano*] norāda, ka pakalpojumu sniegšanas brīvības ierobežojums izriet no tā, ka attiecīgā Francijas tiesību akti “tieši ierobežo pieeju [...] tirgum”.

49 — 2004. gada 7. septembra spriedums lietā C-319/02 *Manninen* (*Krājums*, I-7477. lpp., 23. punkts).

50 — Iepriekš minētie secinājumi lietā *Marks & Spencer*.

51 — Skat. ģenerāladvokāta Tezauro [*Tesauro*] secinājumu lietā *Hünemann* u.c. (1993. gada 15. decembra spriedums lietā C-292/92, *Recueil*, I-6787. lpp.) 28. punktu un ģenerāladvokāta Ticano [*Tizzano*] secinājumu iepriekš minētajā lietā *CaixaBank France* 60. punktu.

59. Nelabvēlīgāka attieksme pret starpvalstu situācijām var izpausties dažādos veidos. Bieži tā izpaužas kā kavēklis piekļuvei valsts tirgum, vai nu aizsargājot šajā tirgū nostiprinātās pozīcijas, vai padarot grūtāku starpvalstu pakalpojumu sniedzēju piedalīšanos šajā tirgū. Pamata prāvā apstrīdētie Itālijas tiesību akti ir jāizvērtē, ņemot vērā šo kritēriju.

60. Šajā gadījumā, kaut gan apstrīdētajā tiesiskajā regulējumā noteiktais advokātu honorāru tarifs ir vienādi piemērojams gan advokātiem, kas reģistrēti Itālijā, gan citās dalībvalstīs reģistrētiem advokātiem, kas vēlas sniegt pakalpojumus Itālijā, tas tomēr ierobežo pakalpojumu sniegšanas brīvību vairākos gadījumos, kad citās dalībvalstīs reģistrēti advokāti atrodas nelabvēlīgākā situācijā nekā viņu Itālijas kolēģi.

61. Vispirms ir jākonstatē, ka tarifs ir izstrādāts, ņemot vērā tikai Itālijas advokātu situāciju, neparedzot starpvalstu situācijas⁵². Tādējādi ir jāizvērtē, vai honorāru noteikšanai ir specifiski kritēriji advokātiem, kas reģistrēti Itālijā, vai tos var piemērot arī advokātiem, kas reģistrēti citās dalībvalstīs. Daži tarifa noteikumi varētu radīt pārvietošanās brīvības ierobežojumus. Pirmkārt, tie ir minētajā tarifā noteiktā honorāru minimālā un maksimālā likme. Minēšu arī citus tarifa

noteikumus, kas varētu izrādīties apšaubāmi attiecībā uz pakalpojumu sniegšanas brīvības principu. Lai pierādītu, ka šie noteikumi ierobežo pakalpojumu sniegšanas brīvību, es izskatīšu katra šī noteikuma sekas uz starpvalstu situācijām atsevišķi.

a) Tarifā noteiktā honorāru minimālā likme

62. Vai tarifā noteiktā honorāru minimālā likme ierobežo advokātu, kas reģistrēti ārpus Itālijas, pakalpojumu sniegšanas brīvību?

63. No jau iepriekš iedibinātās Tiesas judikatūras izriet, ka valsts sistēmas, ar ko regulē cenas un kas ietver aizliegumu pārdot par cenu, kas ir zemāka par noteikto minimumu, "nav pasākumi ar kvantitatīviem ierobežojumiem līdzvērtīgu iedarbību, bet tie var radīt šādas sekas, ja cenu līmenis ir tāds, ka ievestās preces būtu nelabvēlīgākā situācijā nekā tām līdzīgās valsts preces vai nu tādēļ, ka, izpildot izvirzītos priekšnosacījumus, tās nevarētu pārdot ar peļņu, vai tādēļ, ka zustu

52 — 1985. gada 29. janvāra spriedums lietā 231/83 *Cullet* (*Recueil*, 305. lpp.) un 1991. gada 19. marta spriedums lietā C-249/88 *Komisija/Belģija* (*Recueil*, I-1275. lpp., 10. punkts).

no konkurences gūtais labums, kas izriet no zemākām pašizmaksas cenām”⁵³.

64. Šo argumentāciju par preču brīvu apriti Tiesa iepriekš minētajā spriedumā lietā *CaixaBank France* transponēja uz tiesībām veikt uzņēmējdarbību. Tiesa konstatēja, ka Francijas tiesiskais regulējums, ar ko aizliedz samaksu par pieprasījuma noguldījumu kontiem, “bija nopietns šķērslis viņu darbībai [...], kas ietekmē to pieeju tirgum”, jo liedz ārvalstu sabiedrībām “efektīvi konkurēt ar kredītiestādēm, kas ir tradicionāli nodibinātas iestādes dalībvalstī”⁵⁴. Tāpat saistībā ar pakalpojumu sniegšanas brīvību ir jāpārlicinās par to, vai ārpus Itālijas reģistrēto advokātu konkurences priekšrocības nezūd šīs dalībvalsts tiesiskā regulējuma dēļ. Ir jāsalīdzina citās dalībvalstīs reģistrētu advokātu situācija ar to viņu kolēģu situāciju, kas jau ir reģistrēti Itālijā.

zemākas par šo minimumu, kaut gan viņiem būtu iespēja to darīt, ņemot vērā, piemēram, viņu specializēšanos noteiktā nozarē⁵⁵. Honorāru minimālās likmes diskriminējošo ietekmi pastiprinātu tas, ka šo honorāru līmenis izriet no tarifa, ko izstrādāja CNF, kuras sastāvā ietilpst tikai Itālijā praktizējoši advokāti un kas, kā to tiesas sēdē atzina Itālijas valdība, ņem vērā tikai valsts advokātu izdevumus⁵⁶. Tātad minimālie honorāri ir pakalpojumu sniegšanas brīvības ierobežojums tiktāl, ciktāl tie izslēdz no konkurences advokātus, kas reģistrēti ārpus Itālijas. Pretēji tam, ko apgalvo Vācijas valdība, šo secinājumu neietekmē fakts, ka konkurence starp advokātiem nav tikai par cenu, bet arī par sniegto pakalpojumu kvalitāti. Tiem Itālijas pilsoņiem, kas vēlas izmantot citā dalībvalstī reģistrēta advokāta pakalpojumus, pilnībā tiek atņemta iespēja izmantot kopējā tirgus priekšrocības, jo viņiem ir liegta piekļuve juridiskajiem pakalpojumiem par zemāku cenu nekā tā, kas ir noteikta Itālijas tarifā, pat tad, ja šie pakalpojumi ir pieejami citās dalībvalstīs.

65. Tarifā noteiktā honorāru minimālā likme liedz advokātiem, kuri ir reģistrēti dalībvalstī, kas nav Itālijas Republika, sniegt juridiskos pakalpojumus šajā valstī par cenām, kas ir

b) Tarifā noteiktā honorāru maksimālā likme

53 — 1986. gada 13. novembra spriedums apvienotajās lietās 80/85 un 159/85 *Edah (Recueil, 3359. lpp., 11. punkts)*. Skat. arī 1976. gada 26. februāra spriedumu lietā 65/75 *Tasca (Recueil, 291. lpp.)*, 1978. gada 24. janvāra spriedumu lietā 82/77 *Van Tiggele (Recueil, 25. lpp.)*, iepriekš minēto spriedumu lietā *Cillet, 23. punkts*, un 1991. gada 7. maija spriedumu lietā C-287/89 Komisija/Belģija (*Recueil, I-2233. lpp., 17. punkts*).

54 — Iepriekš minētais spriedums lietā *CaixaBank France*, 12. un 13. punkts. Atzīmēšu, ka pat tad, ja iepriekš minētais spriedums lietā *Keck* un *Mithouard* bija piemērojams uzņēmējdarbības jomai, rezultāts būtu tāds pats, jo tā būtu faktiskā diskriminācija, kas jēdzienu “pārdošanas nosacījumi” padarītu par nepiemērojamu (ši sprieduma 16. punkts).

66. Apstrīdētajā tarifā ir noteikta arī honorāru maksimālā likme, kuru advokāti, kas

55 — Skat. ģenerālvokāta Albēra [*Alber*] secinājumu lietā Komisija/Itālija (2001. gada 29. maija spriedums lietā C-263/99, *Recueil, I-4195. lpp.*) 48. punktu.

56 — Netiek ņemts vērā, piemēram, fakts, ka ārvalstu advokātiem varētu būt zemākas fiksētās cenas.

savas pakalpojumus sniedz Itālijā, nevar pārsniegt, neņemot vērā viņu reģistrācijas vietu.

sāt, uzliek kā griestus to advokātu tarifiem, kas ir reģistrēti Vācijā. Atšķirībā no šajā lietā minētā tiesiskā regulējuma Vācijas tarifs tomēr pieļauj, ka ārvalstu advokāti un viņu klienti brīvi var vienoties par honorāriem⁶⁰.

67. Judikatūrā jau ir izskatītas cenu shēmas, kurās paredzētas maksimālās cenas. No šīs judikatūras izriet, ka, ja maksimālās cenas rezultātā samazinās importētāju tirdzniecības peļņa, kuriem no šīs cenas ir jāatņem ieviešanas izdevumi, tas ir pretēji preču aprites brīvībai⁵⁷. Maksimālo cenu nosodīšana ir izteikta vispārējā veidā: pastāv brīvas aprites ierobežojums, "ja cenu politika ir tāda, ka pārdot ievestās preces ir neiespējami vai grūtāk nekā valsts preces"⁵⁸.

68. Šajā gadījumā nav nozīmes spriedumam lietā AMOK⁵⁹, kuru tiesas sēdē minēja Vācijas valdība, lai apstrīdētu, ka tarifs ierobežo pakalpojumu sniegšanas brīvību. Šajā spriedumā Tiesa izskatīja Vācijas procesuālos noteikumus, kas summai par advokāta izdevumiem, ko tiesa piespriež atmak-

69. Papildu izmaksas, kas advokātiem var rasties no tā, ka viņi sniedz pakalpojumus Itālijā, kaut gan ir reģistrēti citā dalībvalstī, būtu tikai tās, kas radušās no ceļa izdevumiem, lai satiktos ar viņu klientiem vai lai aizstāvētu klientu Itālijas tiesā⁶¹. Taču honorāru maksimālā likme ir noteikta, tikai ņemot vērā Itālijā reģistrētu advokātu situāciju. Tā rezultātā šādi honorāri samazina to advokātu peļņu, kas ir reģistrēti ārpus Itālijas, attiecībā pret šajā valstī reģistrētu advokātu peļņu. Vismaz no šāda viedokļa maksimālais honorāru tarifs ierobežo starpvalstu juridisko pakalpojumu sniegšanu.

57 — 1985. gada 5. jūnija spriedums lietā 116/84 *Roelstraete* (*Recueil*, 1705. lpp., 21. punkts) un iepriekš minētais 1991. gada 19. marta spriedums lietā Komisija/Belģija, 7. punkts.

58 — Iepriekš minētais 1991. gada 19. marta spriedums lietā Komisija/Belģija, 15. punkts. 1983. gada 29. novembra spriedumā lietā 181/82 *Roussel Laboratoria u.c.* (*Recueil*, 3849. lpp., 21. un 23. punkts) Tiesa izskatīja cenu sistēmu, kas importētās preces un valstī ražotās preces pakļāva dažādiem režīmiem, kas importēto preču cenu indeksēja ar vērtību, kas bija atšķirīga atkarībā no dalībvalsts, kurā prece ražota, ņemot vērā tiesību aktus un ekonomisko situāciju, kurā tika noteikta pamata cena. Tiesa nosprieda, ka importēto preču pārdošana ir neizdevīgāka vai grūtāka iekreiz, kad cenu līmenis, uz kuru saistībā ar citu dalībvalstu precēm atsauca importētās dalībvalsts tiesiskais regulējums, ir zemāks par tam, ko piemēro valsts precēm.

59 — 2003. gada 11. decembra spriedums lietā C-289/02 (*Recueil*, I-15059. lpp.).

60 — Ģenerāladvokāta Mišo [*Mischio*] secinājumu iepriekš minētajā lietā AMOK 46. punkts.

61 — Skat. secinājumu lietā Komisija/Itālija (iepriekš minētais 2001. gada 29. maija spriedums) 44. punktu.

dalībvalstīs nekā Itālijā reģistrētu advokātu sniegto pakalpojumu kvalitāti, tādēļ tie advokāti, kas prasa lielus honorārus, nevēlētos sniegt pakalpojumus Itālijā.

vadoties pēc tarifā paredzētajām pakalpojumu kategorijām, rada papildu izmaksas, un tas būtu jāuzskata par pakalpojumu sniegšanas brīvības ierobežojumu.

c) Citi iespējamie pakalpojumu sniegšanas brīvības ierobežojumi, kas izriet no aizlieguma atkāpties no tarifa

71. Piemērojot gan 1990. gada, gan 1994. gada ministra dekrētus, advokātiem, kas darbojas Itālijā, ir pienākums aprēķināt samaksu par pakalpojumiem, ņemot vērā juridisko pakalpojumu ierobežoto sarakstu, kas iekļauts tarifā. Principā viņiem ir aizliegts noteikt honorāru summu, izmantojot citu metodi, piemēram, ņemot vērā laiku, ko lietas izskatīšanai ir veltījis katrs darbinieks atkarībā no viņa profesionālā līmeņa. Tomēr šīs abas metodes dod iespēju klientam izprast honorāru summu, kas viņam ir jāmaksā, un vienādi samazina informācijas asimetriju, kāda pastāv starp advokātu un viņa klientu. Katrā ziņā pienākuma uzlikšana advokātiem, kas reģistrēti ārpus Itālijas un kas izmanto savas tiesības tur sniegt pakalpojumus, aprēķināt honorārus, vadoties pēc tarifā noteiktajām pakalpojumu kategorijām, rada tiem papildu izmaksas. Ja viņi parasti izmanto citu aprēķina metodi, viņi būs spiesti no tās atteikties, vismaz saistībā ar Itālijā sniegtajiem pakalpojumiem. Tā rezultātā citās dalībvalstīs reģistrētajiem advokātiem, kas sniedz pakalpojumus Itālijā, uzliktais pienākums aprēķināt maksu par pakalpojumiem,

72. 1994. gada ministra dekrēta par strīdiem komercietīsā, civiltiesā un administratīvajā tiesā⁶² 15. pantā, kurā paredzēts, ka advokāti var aprēķināt izdevumus par fiksēto summu 10 % apmērā no viņu honorāru summas un no tiesas izdevumiem, netiek ņemta vērā faktiskā situācija dažādība⁶³. Šajā pantā nav paredzētas pārrobežu situācijas, kurās izdevumi varētu pārsniegt šo noteikto summu. Tādējādi tā būtu nelabvēlīga advokātiem, kas izmanto viņiem paredzēto pakalpojumu sniegšanas brīvību Itālijā.

73. Honorārus par gūtajiem panākumiem arī nosaka 1990. gada ministra dekrēts, kas piemērojams tiesvedībai komercietīsā, civiltiesā vai administratīvajā tiesā, jo tā 5. panta 3. punktā ir paredzēts, ka šie honorāri ir jāiekļauj divu paredzēto maksimālo tarifu robežās⁶⁴. Ārvalstu advokātiem, kas sniedz pakalpojumus Itālijā, šie noteikumi liedz

62 — Atbilstošie panti ir 11. pants attiecībā uz ārpustiesas strīdiem un 8. pants attiecībā uz tiesvedību krimināltiesā.

63 — Šī fiksētā summa 2004. gada ministra dekrētā tika palielināta par 15 %.

64 — Šo robežu 1994. gadā palielināja līdz četriem maksimālajiem honorāriem, un kopš 2004. gada tiek prasīta CNF iepriekšēja piekrišana.

brīvi noteikt honorārus, kas jāsedz viņu klientiem. Tādējādi citās dalībvalstīs reģistrētiem advokātiem tiek liegts īpaši efektīvs veids, kā iekļūt Itālijas tirgū⁶⁵.

jautājumu par honorāru minimālo likmi, es vispirms izskatīšu šo jautājumu.

74. Parasti, kamēr Itālijā reģistrēti advokāti var sadalīt izdevumus advokātu biroja ietvaros, ņemot vērā tarifā noteiktos honorārus, tikmēr citās dalībvalstīs reģistrētiem advokātiem nav iespējams sadalīt izmaksas, ņemot vērā Itālijas tarifu, jo principā viņi Itālijā veic tikai daļēju darbību.

2) Iespējamais attaisnojums pakalpojumu sniegšanas brīvības ierobežojumam, kuru radīja honorāru minimālās likmes noteikšana

76. Savos rakstveida apsvērumos, kā arī tiesas sēdē Meloni un Itālijas un Vācijas valdības izvirzīja argumentus, lai attaisnotu pakalpojumu sniegšanas brīvības ierobežojumu, kuru radīja honorāru minimālās likmes noteikšana Itālijas tiesiskajā regulējumā, ko apstrīd pamata prāvā. Viņu attaisnojumi aptver divus aspektus.

75. Visos šajos gadījumos advokātu honorāru tarifs ir šķērslis citās dalībvalstīs reģistrētu advokātu pakalpojumu sniegšanas brīvībai Itālijas tirgū. Līdz ar to šķiet, ka dekrētslikums ir pakalpojumu sniegšanas brīvības ierobežojums EKL 49. panta izpratnē, un tagad ir jāpārbauda, vai to var attaisnot. Tā kā netika sniegts neviens arguments par EKL 46. panta 1. punktu, aplūkojot to kopsakarā ar EKL 55. pantu⁶⁶, es izskatīšu tikai vienu attaisnojumu, ņemot vērā vispārējās imperatīvās intereses. Tā kā personas, kas iestājušās lietā, savus argumentus koncentrēja uz

a) Princips par iespēju vērsties tiesā

77. Meloni un Vācijas valdība atsauca uz principu par iespēju vērsties tiesā un uz tiesību uz aizstāvību ievērošanu kā uz vispārējām imperatīvām interesēm. Meloni min Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas (ECTK) 6. pantu, kā arī Itālijas Konstitūcijas 24. pantu.

65 — Iepriekš minētais spriedums lietā *CaixaBank*.

66 — 1974. gada 21. jūnija spriedumā lietā 2/74 *Reyners* (*Recueil*, 631. lpp.) Tiesa noraidīja viedokli, saskaņā ar kuru advokāti piedaloties valsts varas īstenošanā EKL 45. panta izpratnē.

78. Tiesības vērsties tiesā ir atzītas par Kopienu tiesību pamatprincipu⁶⁷. Tiesa ir nospriedusi, ka krimināltiesību jomā šīs tiesības var ietvert arī tiesības uz advokāta sniegtu aizstāvību⁶⁸. Arī Eiropas Savienības Pamattiesību hartas⁶⁹ 47. panta 2. un 3. punktā paredzēts, ka “ikvienai personai ir iespējas saņemt konsultāciju, aizstāvību un pārstāvību. Juridiskā palīdzība tiek sniegta tiem, kam nav pietiekamu līdzekļu, ciktāl šī palīdzība ir nepieciešama, lai nodrošinātu efektīvu tiesiskuma īstenošanu”.

79. Vācijas valdība uzskata, ka, ja atceltu honorāru minimālo likmi, honorārus aprēķinātu, vadoties pēc lietai veltītā laika, tā rezultātā honorāri, kas būtu jāmaksā par atkārtotām prasībām par nelielas summas samaksu, salīdzinājumā ar strīda summu būtu samērā augsti. Šāda sistēma nostādītu personas, kurām ir zemi ienākumi, neizdevīgākā stāvoklī. Tiesas sēdē Vācijas valdība paskaidroja, ka honorāru minimālo likmi

lietās, kurās strīda mantiskā vērtība ir maza, varētu noteikt zemāku par izmaksām, bet pastāvētu iespēja to kompensēt ar citās lietās piemērojamo honorāru minimālo likmi.

80. Tomēr nav skaidrs, kādā veidā, nosakot honorāru minimālo likmi, varētu garantēt visiem pilsoņiem vienādu iespēju vērsties tiesā. Tieši pretēji, kā to tiesas sēdē atzīmēja Komisija, ja šāds būtu pamata prāvā apstrīdētā Itālijas tiesiskā regulējuma mērķis, būtu tikai jānosaka honorāru maksimālā likme, lai izvairītos no tā, ka honorāri pārsniedz noteiktas robežas. Turklāt es šajā tiesiskajā regulējumā nesaskatu acīmredzamu saikni starp honorāru minimālās likmes noteikšanu un advokātu iespēju saglabāt taisnīgu atalgojumu, kompensējot dažās lietās neapmaksātās izmaksas ar citās lietās saņemtajiem honorāriem. Vācijas valdības šajā jautājumā izvirzītais pamatojums, manuprāt, ir tikai teorētisks. Šādos apstākļos šķiet, ka honorāru minimālās likmes noteikšana par advokātu sniegtajiem pakalpojumiem nevarētu sasniegt likumīgo mērķi nodrošināt ikvienam pilsonim iespēju vērsties tiesā. Sarežģītāk ir noteikt, vai honorāru minimālās likmes noteikšana veicina vienlīdzīgu pieeju tiesai. Šis jautājums ir saistīts ar otro izvirzīto attaisnojumu par advokātu profesijas pienācīgu darbību.

67 — 1986. gada 15. maija spriedums lietā 222/84 *Johnston* (*Recueil*, 1651. lpp., 17.–19. punkts).

68 — 2000. gada 28. marta spriedums lietā C-7/98 *Krombach* (*Recueil*, I-1935. lpp., 39. punkts). Saskaņā ar Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūru šīs tiesības attiecas arī uz civiltiesām. Sprieduma lietā *Goldner* pret Apvienoto Karalisti (1975. gada 21. februāra spriedums, A sērija, Nr. 18) tā nosodīja atteikumu piešķirt advokāta pakalpojumus ieslodzītajam, kurš vēlējas uzskatīt civiltiesu, jo tas ir tiesību vērsties tiesā, kuras aizsargā ECTK 6. pants, pārkāpums.

69 — Harta pasludinātā Nicā 2000. gada 7. decembrī (OV C 364, 1. lpp.). Skat. arī Eiropas Cilvēktiesību tiesas sniegto ECTK 6. panta 1. punkta interpretāciju. Spriedumā lietā *Airey* pret Īriju (1979. gada 9. oktobra spriedums, A sērija, Nr. 32, 26. punkts) šī tiesa uzskatīja, ka šis pants atsevišķos gadījumos var valstij uzlikt pienākumu piešķirt advokāta palīdzību, kad tā ir nepieciešama, lai efektīvi pildītu tiesības vērsties tiesā.

b) Advokātu profesijas pienācīga darbība

81. Paraleli Itālijas valdība savus argumentus pamato ar advokāta profesijas organizēšanas pienākumiem, kas minēti iepriekš minētā sprieduma lietā *Wouters* u.c. 97. un 122. punktā. No šī sprieduma izriet, ka mērķis "izstrādāt organizēšanas, kvalifikācijas, profesionālās ētikas, kontroles un atbildības noteikumus, kas juridisko pakalpojumu beigu patērētājiem sniedz nepieciešamās garantijas par integritāti un pieredzi, un pareizu tiesvedību", var pamatot pakalpojumu sniegšanas brīvības ierobežojumu⁷⁰.

82. Ja dalībvalstis var brīvi noteikt procesuālo un strīdu tiesvedības iekšējo kārtību⁷¹, kā arī noteikt advokāta profesijas pildīšanas nosacījumus⁷², valsts rīcības brīvību tomēr pārrauga Kopienas tiesības. Tādēļ dalībvalstīm ir jāpierāda, kādā veidā honorāru minimālās likmes noteikšana var garantēt šīs profesijas pārstāvju pienācīgu darbību.

70 — Skat. arī iepriekš minēto spriedumu lietā *Van Binsbergen*, 1988. gada 25. februāra spriedumu lietā 427/85 Komisija/Vācija (*Recueil*, 1123. lpp.) un 1996. gada 12. decembra spriedumu lietā C-3/95 *Reisebüro Broede* (*Recueil*, I-6511. lpp.).

71 — 1971. gada 15. decembra spriedums apvienotajās lietās no 51/71 līdz 54/71 *International Fruit Company* u.c. (*Recueil*, 1107. lpp.) un 2005. gada 8. novembra spriedums lietā C-443/03 *Leffler* (Krajums, I-9611. lpp., 49. punkts).

72 — 1984. gada 12. jūlija spriedums lietā 107/83 *Klopp* (*Recueil*, 2971. lpp., 17. punkts); iepriekš minētais spriedums lietā *Reisebüro Broede*, 37. punkts, iepriekš minētais spriedums lietā *Wouters* u.c., 99. punkts, un iepriekš minētais rīkojums lietā *Mauri*.

83. Galvenais arguments, ko tiesas sēdē izvirzīja gan Itālijas valdība, gan Vācijas valdība, attiecas uz varbūtību, ka pārāk sīva konkurence starp advokātiem pārvērstos par konkurenci, kas balstīta uz cenām, kā rezultātā pasliktinātos sniegto pakalpojumu kvalitāte, kas kaitētu patērētājiem. Šo risku vēl pastiprinātu fakts, ka juridisko pakalpojumu tirgu raksturo informācijas asimetrija starp advokātu un patērētājiem, kuriem nav pieejami nepieciešamie kritēriji, lai izvērtētu viņiem sniegto pakalpojumu kvalitāti⁷³.

84. Itālijas valdība piebilst, ka tikai minimālas cenas esamība nodrošinātu advokātu interešu nošķiršanu no viņu klientu interesēm. Sniegt sliktas kvalitātes pakalpojumus par zemu cenu būtu advokāta interesēs, bet izrādītos pretēji viņa klienta interesēm. Šī valdība norāda arī nepieciešamību saglabāt advokāta profesijas cieņu, nosakot minimālo honorāru summu. Attiecībā uz šo argumentu minētā valdība nepaskaidro nedz, kādā veidā šis pasākums aizsargātu advokāta profesijas cieņu, nedz, kādēļ šāds pasākums būtu nepieciešams vienīgi šai profesijai un nevis citiem pašnodarbinātajiem.

73 — Par informācijas asimetriju, kas raksturo profesionālo pakalpojumu tirgu, skat. secinājumus iepriekš minētajās lietās *Arduino* (112. punkts) un *Pavlov* u.c. (85. punkts).

85. Kaut gan Tiesa šo jautājumu neizskatīja iepriekš minētajā spriedumā lietā *Arduino*, ģenerālvokāts Ležē savos secinājumos uzdeva jautājumu par iespēju pamatot honorāru minimālās likmes noteikšanu, lai garantētu advokātu sniegto pakalpojumu kvalitāti. Savu secinājumu 117. punktā viņš izteica savas šaubas šādi: “nav skaidrs, kādā veidā obligāto cenu shēma liegtu šīs profesijas pārstāvjiem sniegt sliktas kvalitātes pakalpojumus, ja viņiem trūkst kvalifikācijas, kompetences un morālās izpratnes”.

86. Ģenerālvokāta Ležē šaubas apstiprina arī ekonomiskā literatūra, saskaņā ar kuru neesot pierādīts, ka minimālo honorāru atcelšana sistemātiski novestu pie sniegto juridisko pakalpojumu pasliktināšanās⁷⁴. Nesniedzot pierādījumus, Vācijas valdība tomēr mēģināja minēt “negativo celonsakarību”, kas, pēc šīs valdības domām, izriet no fakta, ka, ja honorāri ir zemāki par noteiktu summu, pakalpojumu kvalitāte nav garantēta. Bet tas nozīmē, ka šo kvalitāti garantē, ja honorāri ir lielāki par zināmu summu. Šāds apgalvojums pats par sevi nav pietiekams, lai attaisnotu minimālās honorāru summas noteikšanu. Tas uzliek pienākumu pierādīt, ka,

atceļot minimālo honorāru summu, automātiski pasliktinātos juridisko pakalpojumu kvalitāte.

87. Lai Itālijas valdības minētais attaisnojums kompensētu pakalpojumu sniegšanas brīvības ierobežojumu, ko rada pamata prāvā apstrīdētais tiesiskais regulējums, ir jānosaka tiešā saikne starp šo tiesisko regulējumu un advokāta profesijas pienācīgu darbību. Šī tiesiskā regulējuma diskriminējošās sekas no tā, ka honorāru minimālo likmi aprēķina saistībā ar materiālo situāciju, kādā atrodas valsts advokāti, un, ņemot vērā, ka šo noteikumu izstrādē galvenokārt piedalās CNF, uzliek pienākumu to īpaši attaisnot. Kaut gan mērķis nodrošināt šīs profesijas pienācīgu darbību ir likumīgs, Itālijas valdība nav pierādījusi, kādā veidā honorāru minimālās likmes noteikšana būtu piemērota tā sasniegšanai. Sakarā ar to, ka jau pastāv liela starpība starp honorāru maksimālo un minimālo likmi, tas neveicina tendenci sniegt sliktas kvalitātes juridiskos pakalpojumus par zemu cenu. Itālijas Republika nav pierādījusi, ka pastāv saikne starp honorāru summu un sniegto pakalpojumu kvalitāti un ka it īpaši pakalpojumiem par zemām cenām būs sliktā kvalitāte. Šādu secinājumu var apstiprināt, ņemot vērā situāciju citās dalībvalstīs, kurās nepastāv cenu kontroles sistēma. Advokātu honorārus, šķiet, nosaka, balstoties uz virkni faktoru: zināmas pakāpes specializāciju, iek-

74 — Kwoka, J. “The Federal Trade Commission and the professions: a quarter century of accomplishments and some new challenges”, *Antitrust Law Journal*, 2005, 997. lpp.

šējo organizāciju, pašizmaksu samazinājumu, nevis tikai vai galvenokārt ņemot vērā sniegto pakalpojumu kvalitāti.

88. Katrā ziņā Itālijas valdība nav noskaidrojusi, vai pastāv cita alternatīva, kas pakalpojumu sniegšanas brīvību ierobežotu mazāk nekā šis pasākums⁷⁵. Vispirms ir jāatzīmē, ka kvalitāti var pārbaudīt citādā veidā, kas ir alternatīva honorāriem, ko nosaka valsts vara, lai nodrošinātu advokāta profesijas pienācīgu darbību, samazinot informācijas asimetriju starp advokātu un viņa klientu. Komisija min trīs no tiem. Pirmais veids esot kontrolēt piekļuvi advokāta profesijai, izmantojot stingrus atlases kritērijus. Otra iespēja esot palielināt advokātu klientu iespēju apstrīdēt prasīto honorāru summu. Visbeidzot, stingru disciplināro noteikumu piemērošana atturētu advokātus no tādas rīcības pret viņu klientiem, kas neatbilst ētikai.

89. Šajā sakarā ir taisnība, ka noteicošais faktors nav tas, ka lielākajā daļā dalībvalstu, kā arī daudzās trešās valstīs nav noteikta

honorāru minimālā likme, kas piemērojama advokātu sniegtajiem juridiskajiem pakalpojumiem⁷⁶. Vācijas un Itālijas valdības pamatoti iebilda pret šo argumentu, ka būtu jāatceļ iespēja brīvi regulēt juridisko profesiju organizācijas procedūru valsts tiesībās. Tomēr, tā kā nav skaidri pierādīts risks, kuru norādīja Itālijas Republika un Vācijas Federatīvā Republika, citu dalībvalstu pieredze būtu svarīga, lai zināmā mērā apšaubītu, ka pastāv cēloņsakarība starp honorāru minimālās likmes noteikšanu un sniegto pakalpojumu augstāku kvalitāti.

90. Vācijas valdība mēģina arī pierādīt, ka minimālie honorāri iekļaujas plašākā sistēmā. Tā uzskata, ka advokātiem samaksātie honorāri ir jāizvērtē saistībā ar samaksātajiem izdevumiem, kas dod iespēju patērētājam paredzēt tiesvedības izmaksas. Šajā sakarā tā min iepriekš minēto spriedumu lietā *AMOK*, kurā tika izskatīti Vācijas noteikumi, saskaņā ar kuriem honorāri, kurus tiesvedības noslēgumā samaksāja lietas dalībnieks, kuram spriedums bija nelabvēlīgs, nevarēja pārsniegt tarifu, kas bija piemērojams Vācijā reģistrētiem advokātiem. Tomēr, ja tādas maksimālās summas ieviešana kā iepriekš minētajā lietā *AMOK* apstrīdētie Vācijas noteikumi ļauj faktiski pastiprināt tiesisko drošību, šādu secinājumu nevar izdarīt no noteikumiem, kuros paredz minimālo honorāru summu, jo pēc definīcijas advokāti var noteikt par šo summu lielākus honorārus. Lai

75 — Skat. 2005. gada 15. novembra spriedumu lietā C-320/03 Komisija/Austrija (Krājums, I-9871. lpp., 87.–89. punkts). Šajā gadījumā, lai pierādītu, ka nebija iespējams ieviest brīvu apstrīdēt mazāk ierobežojošus pasākumus nekā prasības automašīnu kustības aizliegums, Austrijas Republikai pirms šī pasākuma pieņemšanas bija rūpīgi jāizmeklē alternatīvie risinājumi.

76 — Komisijas paziņojumā — 2004. gada 9. februāra ziņojums par konkurenci brīvo profesiju jomā [COM(2004) 83, galīgā redakcija, 13. lpp.] norādīts, ka Austrijas Republika, Vācijas Federatīvā Republika un Itālijas Republika ir dalībvalstis, kurās vēl pastāv cenu kontrole (minimālās un maksimālās cenas) attiecībā uz advokātu honorāriem.

izpildītu šo prasību, mazāk ierobežojošs pasākums būtu tas, ja tiktu uzlikts pienākums iepriekš informēt patērētāju par honorāru, kas viņam būs jāmaksā, aprēķina metodi. Informācijas asimetrija tādējādi izlidzinātos, izmantojot pakalpojumu sniegšanas brīvību mazāk ierobežojošus pasākumus nekā honorāru minimālās likmes noteikšana.

sniegt ārpustiesas padomus un viņi nav pakļauti minimālajam tarifam, šo tarifu saglabāšana šķiet nepamatota attiecībā uz šāda veida pakalpojumiem. Pretruna, par ko liecina saimnieciskās darbības subjektu, kas pakļauti minimālā tarifa piemērošanai, un saimnieciskās darbības subjektu, kas ir atbrīvoti no šī pienākuma, līdzaspastāvēšana vienā tirgū, neļauj uzskatīt, ka pakalpojumu sniegšanas brīvības ierobežojumu varētu attaisnot, atsaucoties uz pakalpojumu saņēmējiem sniegto pakalpojumu kvalitāti.

91. Savos rakstveida apsvērumos Vācijas valdība piebilst, ka aizliegums atkāpties no honorāru minimālās likmes nodrošina vienkāršu un efektīvu izdevumu atmaksāšanas principa piemērošanu. Ja advokātiem atļautu noteikt honorārus, kas ir mazāki par minimālo likmi, tas varētu novest pie tā, ka lietas dalībniekam, kuram spriedums nav labvēlīgs, ir jāatmaksā lielāka summa nekā tā, kas jāmaksā lietas dalībniekam, kuram lēmums ir labvēlīgs, un tas sarežģītu pierādījumu iesniegšanu šajā jomā. Šajā sakarā ir tikai jāatzīmē, ka honorāru minimālās likmes atcelšana, bez šaubām, neradītu sekas, ko minēja šī valdība, bet gan samazinātu lietas dalībnieka, kuram lēmums ir nelabvēlīgs, izmaksas, jo viņam nevar prasīt atmaksāt summu, kas nav izdota.

93. Ņemot vērā iepriekš minētos apsvērumus, ierosinu Tiesai atzīt, ka pakalpojumu sniegšanas brīvības ierobežojumu, kas izriet no honorāru minimālās likmes noteikšanas, nevar attaisnot, pamatojoties uz vispārējām imperatīvām interesēm.

94. Visbeidzot, ir jāizskata pēdējie divi jautājumi. Kā tas tika norādīts iepriekš, pamata prāvā apstrīdētais Itālijas tiesiskais regulējums rada neskaidrības, jo tajā paredzēta ne tikai honorāru minimālā likme, bet arī to maksimālā likme. Tomēr iesniedzējtiesa šo aspektu nav minējusi. Attiecībā uz šādi konstatētu faktu ir tikai jāpiebilst, ka honorāru maksimālās likmes iespējamā attaisnojuma izvērtējums ir daudz sarežģītāks nekā honorāru minimālās likmes izskatīšana⁷⁷ un ka šis jautājums netika izskatīts. Manuprāt,

92. Pat tad, ja pastāvētu saikne starp minimālo tarifu un sniegtajiem juridiskajiem pakalpojumiem, šie tarifi tomēr nevar pastāvēt attiecībā uz visiem juridiskajiem pakalpojumiem. Kolīdz juristi, kas nav advokāti, ievērojot atsevišķus priekšnosacījumus, var

⁷⁷ — Tostarp saistībā ar to sekām uz vienlīdzīgu iespēju vērsties tiesā.

prātīgāk būtu neizskatīt šo Itālijas tiesību aktu daļu, jo tā nav nepieciešama pamata prāvas atrisināšanai. Tomēr aizliegums atkāpties no honorāru minimālās likmes netieši izraisa arī aizliegumu atkāpties no honorāriem par gūtajiem panākumiem. Faktiski tie varētu būt zemāki par honorāru minimālo likmi un tādā būtu aizliegti. Ir arī taisnība, ka iepriekš minētā argumentācija šķiet piemērojama attiecībā uz šiem honorāriem, jo nav saiknes starp zemākas kvalitātes pakalpojumu sniegšanu un atļauju prasīt honorārus par gūtajiem panākumiem. Turklāt attaisnojumam saistībā ar iespēju vēr-

sties tiesā iespēja noteikt honorārus par gūtajiem panākumiem, tieši pretēji, var to uzlabot, dodot iespēju lietas dalībniekiem, kuriem nav pietiekamu līdzekļu, vērsties tiesā, jo risku par izdevumiem sedz advokāts. Atsevišķos gadījumos, pateicoties honorāriem par gūtajiem panākumiem, ir iespēja celt tiesā kolektīvo prasību. Katrā ziņā šī aspekta izvērtējums nav būtisks, lai tiesa varētu lemt *in concreto*, un pat tad, ja tas ir nedalāmi saistīts ar honorāru minimālo likmi, manuprāt, ir prātīgāk neizskatīt šo jautājumu to iemeslu dēļ, kas jau minēti saistībā ar honorāru maksimālo likmi.

IV — Secinājumi

95. Ņemot vērā iepriekš izklāstītos apsvērumus, piedāvāju Tiesai atzīt:

Lietā C-202/04:

Kā tas izriet no 2002. gada 19. februāra sprieduma lietā C-35/99 *Arduino* (*Recueil*, I-1529. lpp.), ar EKL 81. pantu, aplūkojot to kopsakarā ar EKL 10. pantu, ir saderīgs tāds valsts pasākums, kāds apstrīdēts šajā lietā un ar ko nosaka advokāta honorāru tarifu pat attiecībā uz ārpusstiesas pakalpojumiem, ar nosacījumu, ka šis pasākums ir pakļauts faktiskai valsts pārraudzībai un ka tiesas pilnvaras atkāpties no tarifā noteiktās summas tiek interpretētas saskaņā ar Kopienu tiesībām tā, lai ierobežotu minētā pasākuma ar konkurenci nesaderīgās sekas.

Lietā C-94/04:

Kā tas izriet no iepriekš minētā sprieduma lietā *Arduino*, ar EKL 81. pantu, aplūkojot to kopsakarā ar EKL 10. pantu, ir saderīgs tāds valsts pasākums, kas apstrīdēts šajā lietā un kas aizliedz advokātiem un viņu klientiem atkāpties no advokāta honorāru tarifa, ar nosacījumu, ka pasākums bijis pakļauts faktiskai valsts pārraudzībai un ka tiesas pilnvaras atkāpties no tarifa noteiktās summas tiek interpretētas atbilstoši Kopienu tiesībām tā, lai ierobežotu minētā pasākuma ar konkurenci nesaderīgās sekas.

Ar EKL 49. pantu nav saderīgs tāds valsts pasākums, kāds apstrīdēts šajā lietā, kas nosaka tarifu advokātu honorāru minimālajai summai.